וְהַמְפַקֵּחַ אֶת הַגַּל – המפנה אבנים שנפלו על אדם, ואין ידוע אם הוא חי או מת, ויש לחשוש שמת כבר, והעומד על הגל מאהיל עליו ונטמא ואינו יכול לאכול מהפסח, וְכֵן מִי שאסור בבית האסורים, שֶׁהִכְנִיסוּהוּ לְהוֹצִיאוֹ מִבֵּית הָאֲסוּרִים, ויש חשש שלא יוציאוהו ולא יוכל לאכול מהפסח, וְהַחוֹלֶה וְהַזָּקֵן שֶׁהֵן יְכוֹלִין לֶאֱכוֹל בַּזַּיִת מהפסח, ויש חשש שמא יחלו עוד ובערב לא יוכלו לאכול כזית, על כל אלו שׁוֹחֲטִין עֲלֵיהֶן את הפסח, משום שלפי מצבם עכשיו יוכלו לאכול בערב. ומכל מקום, עַל כּוּלָּם [–כל האמורים במשנה], אֵין שׁוֹחֲטִין עֲלֵיהֶן בִּפְנֵי עַצְמָן בלא שימנו עימם אנשים אחרים, משום שחרשששים שֶׁמָּא לבסוף לא יוכלו לאכול בערב, וְיִבְיאוּ אֶת הַפֶּסַח לְיַדֵּי פְּסוּל של נותר. וּלְפִיכָךְ – והואיל ובשעת השחיטה והזריקה היו ראויים לאכול את הפסח ושחטו וזרקו עליהם, אִם לאחר מכן אֵירַע בָּהֶן פְּסוּל, ולא יכלו לאכול מהפסח, הרי הן פְּטוּרִין מִלַּעֲשׂוֹת פֶּסַח שֵׁנִי, שיצאו כבר בפסח שהקריבו עבורם, חוץ מִן הַמְפַקֵּחַ בַּגַּל, שאם נמצא מת בגל, אזי צריך הוא להקריב פסח שני, כיון שנתברר שֶׁהוּא הֵיה מֵאָז מַתְחִלָּתוֹ – עוד קודם שחיטת הקרבן, שהרי מיד כשעלה על הגל, האהיל על המת.

גמרא

הגמרא מביאה חילוקי דינים במי שהבטיחוהו לצאת מבית האסורים: אָמַר רַבָּה בַּר הוּנָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, לֹא שָׁנוּ שמי שהבטיחוהו לצאת מבית האסורים אין שוחטים עליו, אֶלָּא כשהוא בְּבֵית הָאֲסוּרִין דְּעַכּוּ"ם, שאז יש לחשוש שלא יוציאוהו, אֲבָל אם הוא בְּבֵית הָאֲסוּרִין דְּיִשְׂרָאֵל, שׁוֹחֲטִין עליו אף בִּפְנֵי עַצְמוֹ, שֶׁבֵּינְתַיִם דְּאַבְטְחִינְהוּ – שהבטיחוהו לצאת, ודאי מַפִּיק לֵיהּ – יוציאוהו, שישראל אינם חשודים לשקר, דִּכְתִיב (צפניה ג יג) 'שְׁאֵרִית יִשְׂרָאֵל לֹא יַעֲשׂוּ עַוְלָה וְלֹא יְדַבְּרוּ כָזָב'.

אָמַר רַב חִסְדָּא, הָא דְּאָמְרַת – מה שאמרת, שהאסור בְּבֵית הָאֲסוּרִין דְּעַכּוּ"ם אין שוחטים עליו בפני עצמו, לֹא אֲמָרָן – לא אמרה המשנה כן, אֶלָּא כשבית האסורים הוא מחוץ לְחוֹמַת בֵּית פַּאגִי, שהוא המקום החיצוני ביותר של ירושלים, וכיון שהוא מחוץ לחומה אינו יכול לאכול מהפסח, שהפסח אינו נאכל אלא בתוך ירושלים, אֲבָל אם הוא לִפְנִים מֵחוֹמַת בֵּית פַּאגִי, שהוא בתוך ירושלים, שׁוֹחֲטִין עָלָיו אף בִּפְנֵי עַצְמוֹ, מַאי מַעֲמָא, מפני שאף אם לא יוציאוהו, אֶפְשָׁר דְּאַמְטוּ לֵיהּ וְאָכִיל לֵיהּ – יכולים להביא לו את הפסח לבית האסורים, ויאכלנו שם.

שנינו במשנה: לְפִיכָךְ אִם אֵירַע וכו' בהם פסול, פטורים מלעשות פסח שני, חוץ מהמפקח בגל שחייב בפסח שני מפני שהוא טמא מתחילתו. אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חַנָּה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, לֹא שָׁנוּ שהמפקח את הגל ונמצא מת תחתיו, חייב לעשות פסח שני, אֶלָּא כשהיה הַגַּל עָגוֹל ומשופע משני צידיו, וראשו מחודד, ואין שטח חלק בראשו, ונמצא שבשעה שעלה על הגל בכדי להתחיל לפנותו מראשו, ודאי האהיל על מה שהיה תחתיו, אֲבָל אם היה הַגַּל אָרוּךְ, שיתכן שכשהתחיל לפקח את הגל לא היה המת תחתיו, פָּטוּר הוא מִלַּעֲשׂוֹת פֶּסַח שֵׁנִי, דְּאֵימָא – שיש להסתפק ולומר שֶׁטָּהוֹר הָיָה בְּשָׁעַת הַשְׁחִיטָה של הפסח ויצא בו ידי חובתו, וכיון שספק הוא, אינו מביא פסח שני.

ומביאה הגמרא ראיה לדברי רבי יוחנן: תָּנְיָא נַמִּי הָכִי, רַבִּי שִׁמְעוֹן בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה אוֹמֵר, מְפַקֵּחַ בַּגַּל ונמצא מת תחתיו, עוֹתִים – לפעמים הוא פָּטוּר מפסח שני, עוֹתִים – ולפעמים הוא חַיָּיב. כֵּיצַד, אם היה הַגַּל עָגוֹל, וְנִמְצֵאת טוּמְאָה – נמצא המת תַּחְתָּיו, חַיָּיב, ואם היה הַגַּל אָרוּךְ, וְנִמְצֵאת טוּמְאָה תַּחְתָּיו, פָּטוּר, דְּאֵימָא – שיש לומר שֶׁטָּהוֹר הָיָה בְּשָׁעַת הַשְׁחִיטָה של הפסח.

משנה

המשנה מבארת כמה דינים בחבורה של פסח: אֵין שׁוֹחֲטִין אֶת הַפֶּסַח עַל הֶחָמֵץ אפילו אם הוא יכול לאכול את כולו, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. וְרַבִּי יוֹסֵי מַתִּיר לשחוט על היחיד, משום שאין שחיטת הפסח תלויה אלא רק בכך שיוכלו מנוייו לאכול ממנו כזית, ולכן יחיד שיכול לאכול כזית, שוחטים עליו, ואילו רבים וַאֲפִילּוּ חֲבוּרָה שֶׁל מֵאָה אנשים, שֶׁאֵינָן יְכוֹלִין כולם יחד לֶאֱכוֹל כַּזַּיִת, אֵין שׁוֹחֲטִין עֲלֵיהֶן.

וְאֵין עוֹשִׂין חֲבוּרַת נָשִׁים וַעֲבָדִים וּקְטַנִּים – חבורה שיש בה רק נשים ועבדים, או שיש בה רק עבדים וקטנים.

גמרא

הגמרא מביאה ברייתא המבארת את מקור המחלוקת של רבי יהודה ורבי יוסי: תָּנוּ רַבָּנָן, מִנַּיִן שֶׁאֵין שׁוֹחֲטִין אֶת הַפֶּסַח עַל הַיָּחִיד, תַּלְמוּד לוֹמַר (דברים טז ה) 'לֹא תוּכַל לִזְבֹּחַ אֶת הַפֶּסַח בְּאַחַד שְׁעָרֶיךָ', ותיבת 'באחד' נדרשת בפני עצמה, ללמד שאי אפשר לשחוט את הפסח על יחיד, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. וְרַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, יָחִיד וְיָכוֹל לֶאֱכֹל שׁוֹחֲטִין עָלָיו, עֲשָׂרָה וְאֵין יְכוֹלִין לֶאֱכֹל אֵין שׁוֹחֲטִין עֲלֵיהֶן.

שואלת הגמרא: וְרַבִּי יוֹסֵי הַאי 'בְּאַחַד' – התיבה 'באחד' שממנה דרש רבי יהודה את דינו, מַאי עֲבִיד לֵיהּ – מה הוא דורש ממנה. משיבה הגמרא: מִיבָּעֵי לֵיהּ – לדעת רבי יוסי תיבה זו נצרכת לִדרוש ממנה כְּדְרַבִּי שִׁמְעוֹן, דְּתַנְיָא, רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, מִנַּיִן לְזוֹבֵחַ אֶת פִּסְחוֹ בְּכָמֶת יָחִיד בְּשָׁעַת אִיפּוּר הַכָּמוּת – בזמן שהיה אסור להקריב בבמה, שֶׁהוּא עובר בְּלֹא תַּעֲשֶׂה, תַּלְמוּד לוֹמַר – למדנו כן ממה שנאמר 'לֹא תוּכַל לִזְבֹּחַ אֶת הַפֶּסַח בְּאַחַד שְׁעָרֶיךָ' וגו' כִּי אִם אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' וגו' שָׁם תִּזְבַּח אֶת הַפֶּסַח', ונלמד מכאן שהמקריב קרבן פסח מחוץ לבית המקדש עובר בלא תעשה. יָכוֹל הייתי לומר שאַף בְּשָׁעַת הֶיתֵּר הַכָּמוּת בֵּן – עובר הוא בלא תעשה זה, תַּלְמוּד לוֹמַר – מלמדנו הכתוב, 'בְּאַחַד שְׁעָרֶיךָ', שלֹא אָמְרוּ איסור זה אֶלָּא בְּשָׁעָה שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל נִבְנָסִין להקריב בְּשַׁעַר אֶחָד – בעיר אחת, דהיינו בזמן שאסור להם להקריב חוץ לבית המקדש, וזהו בשעת איסור הבמות. וסובר רבי יוסי, שתיבת 'באחד' נצרכת לדרשה זו, לומר שאיסור לא תעשה בבמת יחיד אינו נוהג אלא בשעת איסור הבמות.

שואלת הגמרא: וְרַבִּי יְהוּדָה שלומד מתיבת 'באחד' שאסור לשחוט את הפסח על היחיד, הַאי מִנָּא לֵיהּ – מניין הוא למד שאיסור לא תעשה זה הוא רק בשעת איסור הבמות. משיבה הגמרא: רבי יהודה סובר דִּתְרֵתֵי שָׁמְעַתְּ מֵינָהּ – שאת שני הדברים יש ללמוד מפסוק זה, גם שאין הפסח נשחט על היחיד, וגם שהאיסור לשחוט פסח בבמה, הוא רק בשעת איסור במות, שתיבת 'אחד' נדרשת בין לענין פסח של יחיד, ובין לענין איסור במה.

הגמרא מבארת מדוע רבי יוסי אינו דורש את הפסוק כרבי יהודה. שואלת הגמרא: וְלִרְבִּי יוֹסֵי, מַמַּאי דִּלְהָכִי דָּקָאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן – מנין לנו שיש לדרוש את הפסוק כמו שדרש רבי שמעון, שבא הפסוק לומר שהאיסור לא תעשה אינו נוהג אלא בזמן איסור הבמות, דִּילְמָא כִּדְקָאָמַר רַבִּי יְהוּדָה הוּא דַּאֲתָא – שמא יש לדרוש את הפסוק כמו שאמר רבי יהודה, לומר שאין שוחטים את הפסח על היחיד. משיבה הגמרא: אָמַר לָךְ רבי יוסי, לֹא סָלְקָא דַּעְתָּךְ – אין להעלות על הדעת ללמוד מהפסוק כרבי יהודה שאין שוחטים את הפסח על היחיד, דְּהָא כְּתִיב – שהרי נאמר בקרבן פסח (שמות יב ד) 'אִישׁ לְפִי אָכְלוֹ תָּכֹסּוּ עַל הַשֶּׂה', ומשמע שאף איש אחד שיכול לאכול מהפסח, יכול להימנות עליו לבדו.

הגמרא מקשה סתירה בדברי רבי יהודה: רְמִי לֵיהּ – הקשה לו רַב עוּקְבָא בַּר חִינָּנָא מִפַּרִישְׁנָא [–שם מקום] לְרַבָּא, מִי – וכי אָמַר רַבִּי יְהוּדָה שאין שׁוֹחֲטִין אֶת הַפֶּסַח עַל הַיָּחִיד, וּרְמִינְהוּ – והרי יש להקשות על כך מדברי רבי יהודה עצמו, ששנינו בברייתא: אִשָּׁה בְּפִסחּ רִאשׁוֹן, שׁוֹחֲטִין עָלֶיהָ אף בִּפְנֵי עַצְמָהּ, משום שהיא חייבת בו, וּבְשֵׁנִי אין שוחטין עליה בפני עצמה, אלא רק עוֹשִׂין אוֹתָהּ טְפֵילָה – חיבור לְאֲחֵרִים, כלומר שמצטרפת עם אחרים להימנות על הפסח, משום שאינה חייבת בו, ורק רשות הוא בידה להקריבו, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה, ומוכח שסובר רבי יהודה ששוחטים את הפסח על היחיד, שהרי אמר ששוחטים פסח ראשון על האשה בפני עצמה.

המשך בעמוד קז

אָמַר לֵיהּ רבא, **לֹא תֵּימָא** – אין לך לומר בדברי רבי יהודה ששוחטים עליה **בִּפְנֵי עַצְמָהּ, אֶלָּא אֵימָא** – יש לך לומר בדבריו ששוחטים על הנשים **בִּפְנֵי עַצְמָן**, אבל על יחיד, סובר רבי יהודה שאין שוחטים.

אָמַר לֵיהּ – חזר והקשה רב עוקבא בר חיננא לרבא, איך ניתן לומר בדברי רבי יהודה ששוחטים על הנשים בפני עצמן, **מִי עֲבַדִינַן** – וכי עושים **חֲבוּרָה שֶׁכּוּלָּהּ נָשִׁים, וְהָתְנַן** – והרי שנינו במשנתנו, **שְׁאֵין עוֹשִׂין חֲבוּרַת נָשִׁים וַעֲבָדִים וּקְטַנִּים, מַאי לָאו** – האם אין המשנה מתפרשת שאין עושים חבורה של **נָשִׁים לְחוּדֵיהוּ** – בפני עצמם, **וַעֲבָדִים לְחוּדֵיהוּ** – בפני עצמם, **וּקְטַנִּים לְחוּדֵיהוּ** – בפני עצמם.

אָמַר לֵיהּ רבא, **לֹא** – אין זה פירוש המשנה, אלא כוונת המשנה היא, שאין עושים חבורה של **נָשִׁים וַעֲבָדִים**, ואין עושים חבורה של עבדים **וּקְטַנִּים** יחד. ומבארת הגמרא, חבורה של **נָשִׁים וַעֲבָדִים** יחד אין עושים, **מִשּׁוּם** חשש **תִּפְלוּת** – זנות, וחבורה של **קְטַנִּים וַעֲבָדִים** יחד אין עושים, **מִשּׁוּם**

חשש **פְּרִיצוּתָא** של משכב זכור.

הגמרא חוזרת לבאר את הברייתא שהובאה לעיל לגבי חיוב נשים בקרבן פסח: **גּוּפָא** – נשוב לבאר את דברי הברייתא. **אִשָּׁה בְּפֶסַח רִאשׁוֹן, שׁוֹחֶטֶת עָלֶיהָ בִּפְנֵי עַצְמָהּ**, משום שהיא חייבת בו, **וּבַשֵּׁנִי** אין שוחטים עליה בפני עצמה, אלא רק **עוֹשִׂין אוֹתָהּ טְפֵילָה** – חיבור **לָאֲחֵרִים** משום שאינה חייבת בו, אלא רשות הוא בידה להקריבו, **דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, אִשָּׁה אַף בַּשֵּׁנִי שׁוֹחֶטֶת עָלֶיהָ בִּפְנֵי עַצְמָהּ**, משום שאשה חייבת גם בפסח שני, **וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שִׁבְּרִאשׁוֹן** שוחטים עליה בפני עצמה. **רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, אִשָּׁה בָּרִאשׁוֹן** אין שוחטין עליה בפני עצמה, ורק **עוֹשִׂין אוֹתָהּ טְפֵילָה** – חיבור **לָאֲחֵרִים**, משום שאין זה חובה עליה אלא רשות, **וּבַשֵּׁנִי אֵין שׁוֹחֲטִין עָלֶיהָ כָּל עִיקָּר** – כלל, שאינה שייבת בו כלל, ואם היא אוכלת ממנו, הרי הוא נאכל שלא למנוייו.

מבררת הגמרא: **בְּמַאי קָמִפַּלְגִי** – במה נחלקו תנאים אלו. מבארת הגמרא: **רַבִּי יְהוּדָה סָבַר**, שנשים חייבות בפסח ראשון, משום שנאמר בפסח (שמות יב ד) **'בְּמִכְסַת נְפָשׁוֹת** וגו' **תְּכוֹסּוּ** עַל הַשֶּׂה', **וממה שנאמר 'נפשות' ולא נאמר אנשים, משמע שֶׁאַפִילּוּ נָשִׁים** חייבות בפסח. **וְכִי תֵּימָא** – ואם תרצה להקשות ולומר, מאחר שלמדנו מהפסוק שאף נשים חייבות בפסח, **אִי הָכִי** – אם כן **אֲפִילּוּ בַּשֵּׁנִי נַמִּי** – גם כן יהיו חייבות, **כְּתִיב** – לכך נאמר בפסח שני (במדבר ט יג), **'הֶחְטִאוֹ יִשָּׁא הָאִישׁ הַהוּא'**, ודורשים מתיבת 'האיש', **אִישׁ אִין** – שרק איש חייב בפסח, **אבל אִשָּׁה לֹא** – אינה חייבת. **וְכִי תֵּימָא** – ואם תרצה להקשות ולומר, מאחר שאשה נתמעטה מפסח שני, **אִי הָכִי** – אם כן **אֲפִילּוּ טְפֵילָה נַמִּי בַּשֵּׁנִי לֹא** – אפילו חיבור לאחרים גם כן לא תיעשה בפסח שני, שיש לומר שנתמעטה לגמרי מפסח שני, **לְזֶה אַהֲנֵי** [–מועיל] מה שנאמר בפסח שני (שם ט יב) **'כְּכָל חֻקַּת הַפֶּסַח יַעֲשׂוּ אֹתוֹ'**, ללמדנו ששוה דין פסח שני לפסח ראשון **לְטְפֵילָה בְּעָלְמָא** – לענין זה שאשה מצטרפת עם אחרים להימנות עליו.

הגמרא מבארת את שיטת רבי יוסי שנשים חייבות בין בראשון ובין בשני. שואלת הגמרא: **וְרַבִּי יוֹסֵי** שאמר שנשים חייבות בין בפסח ראשון ובין בפסח שני, **מַאי טַעֲמָא**. משיבה הגמרא: משום **דִּכְתִיב בָּרִאשׁוֹן, 'בְּמִכְסַת נְפָשׁוֹת'**, ולא נאמר אנשים, **וּמשמע שֶׁאֲפִילּוּ אִשָּׁה** חייבת בו, **וּכְתִיב** – ונאמר **בְּפֶסַח שֵׁנִי** (במדבר טו ל) **'וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִיא (מישראל) [מֵעַמֶּיהָ']**, ומשמע שכל **נֶפֶשׁ** חייבת בפסח שני, **וַאֲפִילּוּ נָשִׁים**. שואלת הגמרא: **וְאֶלָּא** הפסוק שנאמר בפסח שני **'הֶחְטִאוֹ יִשָּׁא הָאִישׁ הַהוּא'**, [שממנו דרש רבי יהודה שנשים אינן חייבות בפסח שני] **לְמַעוּטֵי מַאי** – מה הוא בא למעט לדעת רבי יוסי. מתרצת הגמרא: פסוק זה בא **לְמַעוּטֵי קָטָן מִחִיוּב כָּרֵת**.

הגמרא מבארת את שיטת רבי שמעון שנשים אינן שייבות כלל בפסח שני, ואף בראשון אין שוחטים עליהן בפני עצמן: **וְרַבִּי שִׁמְעוֹן** טעמו הוא, **דִּכְתִיב** – שנאמר **בָּרִאשׁוֹן, 'אִישׁ'**, ומשמע **אִישׁ אִין** – שרק איש חייב בפסח, אבל **אִשָּׁה לֹא** – אינה חייבת בו. **וְכִי תֵּימָא** – ואם תרצה להקשות ולומר, מאחר שאשה נתמעטה מפסח, **אִי הָכִי** – אם כן **אֲפִילּוּ טְפֵילָה נַמִּי לֹא** – אפילו חיבור לאחרים גם כן לא תיעשה, ולא ישחטו עליה כלל, **אַהֲנֵי לֵיהּ** – לזה מועיל מה שנאמר **'בְּמִכְסַת נְפָשׁוֹת'**, ולא נאמר אנשים, **לְמֵימַר** שהיא נעשית **טְפֵילָה** – חיבור לאחרים. **וְכִי תֵּימָא** – ואם תרצה להקשות ולומר, מאחר שלמדנו שאשה נעשית חיבור לאחרים בפסח, אם כן **אֲפִילּוּ בְּפֶסַח שֵׁנִי נַמִּי** – גם כן תיעשה אשה חיבור לאחרים, **לכן מֵיעֵט רַחֲמָנָא** – מיעטה התורה נשים **בפסח שֵׁנִי, דִּכְתִיב 'הֶחְטִאוֹ יִשָּׁא הָאִישׁ'**, ומשמע **שאִישׁ אִין** – שרק איש עושה פסח שני, **אבל אִשָּׁה לֹא** – אינה עושה פסח שני. **וּמַאי קָמְמַעֵט לֵיהּ** – וממה מיעטתן התורה, **אִי** – אם נאמר, שרק **מֵחִיוּב** מיעטתן התורה, אבל רשות הוא בידן להקריב עם אחרים, קשה, **הַשְׁתָּא** – הרי מעתה, אם **בָּרִאשׁוֹן לֹא** – אינה חייבת, **בַּשֵּׁנִי מִיבַּעְיָא** – הוצרכה התורה להשמיענו שאינה חייבת בשני, **אֶלָּא לָאו** – אלא ודאי מיעטה התורה נשים בפסח שני, אפילו **מִטְּפֵילָה** – שאינן מצטרפות עם אחרים ואין שוחטין עליה כלל.

מבררת הגמרא: **וּמַאי** – ומהו הפסוק שנאמר בו **'אִישׁ'**, **דְּקָאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן** שיש לדרוש ממנו שנשים אינן חייבות בפסח, **אִי נַיְמָא** – אם נאמר שלמד כן ממה שנאמר (שמות יב ג) **'וְיִקְחוּ לָהֶם אִישׁ שֶׂה לְבֵית אָבוֹת' וגו'**, קשה **הַהוּא מִיבָּעֵי לֵיהּ** – שה'איש' שנאמר בפסוק זה, נצרך **לְכִדְרַבִּי יִצְחָק, דְּאָמַר** שמפסוק זה לומדים שאחד יכול לזכות בדבר בשביל אחרים, כשהוא קונה דבר בשבילם או מקבל מתנה בשבילם, שהרי אמר הפסוק שאחד קונה את השה עבור כל המשפחה, ומתיבת 'איש' שבפסוק זה דורשים, שרק **אִישׁ** [–גדול] **זוֹכֶה** לאחרים, **וְאֵין קָטָן זוֹכֶה** לאחרים.

לעיל (ע"א) נחלקו רבי יהודה ורבי יוסי, אם שוחטים את הפסח על היחיד, רבי יהודה דרש ממה שנאמר (דברים טז ה) 'לֹא תוּכַל לִזְבֹּחַ אֶת הַפֶּסַח בְּאַחַד שְׁעָרֶיךָ', שאין שוחטים את הפסח בשביל יחיד, ורבי יוסי דרש ממה שנאמר (שמות יב ד), 'אִישׁ לְפִי אָכְלוֹ', ששוחטים בשביל יחיד, וביארה הגמרא שם, שרבי יוסי סובר, שהפסוק של 'לא תוכל לזבוח את הפסח', נדרש כמו שאמר רבי שמעון, שבא הפסוק ליתן איסור לא תעשה לשוחט את הפסח בבמת יחיד, ותיבת 'באחד' נצרכת ללמדנו שלאו זה הוא רק בשעת איסור במות.

ממשיכה הגמרא ושואלת: **וְאֶלָּא** אם נאמר שרבי שמעון דרש ממה שנאמר **'אִישׁ לְפִי אָכְלוֹ'**, עדיין יקשה שפסוק זה נצרך לדרשה אחרת, **דְּהָא** – שהרי **מִכֵּיוָן** שנתבאר לעיל (ע"א) **דְּרַבִּי יוֹסֵי** שאמר ששוחטים את הפסח על היחיד, **סָבַר לָהּ כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן** שתיבת 'באחד' נדרשת לענין איסור במה, יש לנו ללמוד שרַבִּי שִׁמְעוֹן **נַמִּי סָבַר לָהּ** – גם הוא סובר **כְּרַבִּי יוֹסֵי** ששוחטים את הפסח על היחיד, שאם אינו סובר כן, היה לו לדרוש את הפסוק 'באחד' כרבי יהודה שאין שוחטין על היחיד, שהיא הדרשה הפשוטה יותר, **וְאם כן הַהוּא** – הפסוק של 'איש לפי אכלו', **מִיבָּעֵי לֵיהּ** – נצרך לרבי שמעון ללמוד ממנו **דְּשׁוֹחֲטִין אֶת הַפֶּסַח עַל הַיָּחִיד**, ואינו יכול לדרוש ממנו למעט נשים מפסח.

מתרצת הגמרא: אף שרבי שמעון דורש מהפסוק של 'איש לפי אכלו' ששוחטים את הפסח על היחיד, הוא דורש ממנו גם שנשים אינן חייבות בפסח, **דְּאָמַר לָךְ, אִם כֵּן** – אם אכן לא בא הפסוק רק לומר שהפסח נשחט על היחיד, **נִכְתּוֹב רַחֲמָנָא** – היה די שתכתוב התורה, **'לְפִי אָכְלוֹ'** בלשון יחיד, והיינו למדים מכך ששוחטים על יחיד, **וּמַאי** – ומדוע הוסיפה התורה **'אִישׁ'**, אלא **שְׁמַע מִינָּהּ תַּרְתֵּי** – יש ללמוד מפסוק זה שני דברים, גם ששוחטים את הפסח על יחיד, וגם שדווקא איש חייב בפסח ולא אשה.

הגמרא מביאה שרבי אלעזר פסק כרבי יהודה. מבררת הגמרא: **כְּמַאן אָזְלָא הָא דְּאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר** – כשיטת מי היא המימרא שאמר רבי אלעזר, **שֶׁאִשָּׁה בָּרִאשׁוֹן חוֹבָה** – חייבת בפסח ראשון, **וּבַשֵּׁנִי** אינה חייבת, אלא הוא **רְשׁוּת, וְרוֹצֶה אֶת הַשַּׁבָּת**. ולפני שהשיבה הגמרא על השאלה, מבארת הגמרא את עצם דברי רבי אלעזר, ומקשה: **אִי** פסחה **רְשׁוּת** הוא, ולא חובה, **אַמַּאי** – מדוע **דּוֹחֶה** הוא **אֶת הַשַּׁבָּת**. מתרצת הגמרא: **אֶלָּא אֵימָא** – כך יש לומר בדברי רבי אלעזר, שאשה **בַּשֵּׁנִי** אינה חייבת אלא הוא **רְשׁוּת, וּבָרִאשׁוֹן חוֹבָה** הוא לה, **וְרוֹצֶה אֶת הַשַּׁבָּת**. וחוזרת הגמרא לשאלה הראשונה: **כְּמַאן** – כשיטת מי אמר זאת רבי אלעזר. משיבה הגמרא: כְּשִׁיטַת **רַבִּי יְהוּדָה**, שאמר שאשה בראשון מקריבה בפני עצמה, ובשני אינה מקריבה בפני עצמה, שבראשון אשה חייבת, ובשני אינו אלא רשות.

הגמרא מביאה דין נוסף בחבורה של פסח: **אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אֵין עוֹשִׂין חֲבוּרָה** של קרבן פסח **שֶׁכּוּלָּהּ גֵּרִים**, שיש לחשוש, **שֶׁמָּא** מחמת שאינם בני תורה, ואינם בקיאים בהלכות, **יַדְקְדְּקוּ בּוֹ** – יחמירו בו יותר מדי, **וְיָבִיאוּהוּ לִידֵי פְּסוּל** – ויפסלוהו גם כשמהדין אינו פסול.

הגמרא חוזרת לדון בחיוב נשים בפסח, ומביאה ברייתא נוספת שאמר רבי שמעון שנשים אינן חייבות בפסח: **תָּנוּ רַבָּנָן**, קרבן **פֶּסַח, וּמַצָּה, וּמָרוֹר, בְּלֵיל רִאשׁוֹן** של פסח, **חוֹבָה, מִכָּאן וְאֵילָךְ** – ובשאר ימי הפסח, **רְשׁוּת, רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, בָּאֲנָשִׁים חוֹבָה, וּבַנָּשִׁים רְשׁוּת.**

המשך בעמוד צו

שואלת הגמרא: **אַהֲנֵי** קָאֵי – על מה אמרה הברייתא שבשאר ימי הפסח רשות, **אֵילֵימָא אַפֶּסַח** – אם נאמר שאמרה כן על קרבן פסח, קשה, **פֶּסַח** כָּל שִׁבְעָה מִי אִיכָּא – וכי יש קרבן פסח בשאר ימי הפסח, שניתן לומר עליו שהוא רשות, **וְאֶלָּא** ודאי, שאמרה כן **אַמַּצָּה וּמָרוֹר**, שאין חובה לאכלם בשאר ימי הפסח, ואם כן, **אֵימָא סֵיפָא** – אמור ובאר את הסיפא של הברייתא, **רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר בָּאֲנָשִׁים חוֹבָה וּבַנָּשִׁים רְשׁוּת**, שכיון שבריש דיברה הברייתא במצה ומרור, מן הסתם אף רבי שמעון מדבר במצה ומרור, ואמר, שאף בלילה הראשון שאמר תנא קמא שהם חובה, אין זה אלא לאנשים, אבל לנשים הוא רשות, שנשים אינן חייבות במצה ומרור, וקשה, **וְלֵית לֵיהּ לְרַבִּי שִׁמְעוֹן הָא דְּאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר** – וכי אין רבי שמעון סובר, את מה שאמר רבי אלעזר, **שָׁנִּשִׁים חַיָּיבוֹת בַּאֲכִילַת מַצָּה דִּבְרֵי תּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר** (דברים טז ג), 'לֹא תֹאכַל עָלָיו חָמֵץ שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל עָלָיו מַצּוֹת', וממה שהוקשו איסור אכילת חמץ ומצות אכילת מצה זה לזה, יש ללמוד, שכֹּל שֶׁנֵּיתָנוּ בִּכְלַל הָאִיסּוּר של **בַּל תֹּאכַל חָמֵץ**, יֵשְׁנוּ בִּכְלַל החיוב של **קוּם אֱכוֹל מַצָּה**, וְהֲנֵי **נָשִׁים**, הוֹאִיל **וְיֵשְׁנָן** בְּאִיסּוּר של **בַּל תֹּאכַל חָמֵץ**, **יֵשְׁנָן** בְּמִצְוָה של **קוּם אֱכוֹל מַצָּה**, הרי שאף נשים חייבות באכילת מצה. מתרצת הגמרא: **אֶלָּא, אֵימָא** – יש לך לומר ולפרש את הברייתא כך, **פֶּסַח מַצָּה וּמָרוֹר, בָּרִאשׁוֹן חוֹבָה, מִכָּאן וְאֵילָךְ** מצה ומרור אינם אלא **רְשׁוּת, רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, פֶּסַח, בָּאֲנָשִׁים חוֹבָה בַּנָּשִׁים רְשׁוּת**, שדברי רבי שמעון נאמרו על תחילת דברי תנא קמא, שאמר שפסח חובה הוא, ואמר על זה רבי שמעון, שבנשים אינו חובה אלא רשות.

משנה

מי שמת אחד מקרוביו שהוא חייב להתאבל עליהם, אזי ביום המיתה הוא נקרא אונן ואסור באכילת קדשים, כמו שאמר אהרן ביום מיתת נדב ואביהוא (ויקרא י יט), 'וְאָכַלְתִּי חַטָּאת הַיּוֹם הַייטַב בְּעֵינֵי ה'', כלומר שאסור לי לאכול בקדשים, מחמת שאני אונן. משנה זו מבארת מה דינו של אונן לגבי אכילת הפסח.

אוֹנֵן טוֹבֵל וְאוֹכֵל אֶת פִּסְחוֹ לָעֶרֶב, אף קודם שנקבר המת, שמדאורייתא אינו אונן אלא ביום המיתה, אבל בלילה שלאחריו, אינו אונן אלא מדרבנן, והתירו לו חכמים לאכול את הפסח, משום שהיא מצוה שיש בה חיוב כרת. **אֲבָל לֹא יאכל בַּקָּדָשִׁים**, שמדרבנן הוא אונן אף בלילה שלאחר יום המיתה, ולא התירו לו חכמים לאכול קדשים, מאחר שאינו אלא עשה.

הַשּׁוֹמֵעַ עַל מֵתוֹ – מי שמת קרובו ושמע על כך לאחר זמן, שאמרו חכמים שביום ששמע, הרי הוא אונן,